

XORIJIY OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ZAMONAVIY MEDIA MAKONIDAGI O‘RNI VA STRATEGIK TA‘SIRI

Atavullayeva Ulbo‘lsin Qaxramon qizi

*Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika
universiteti talabasi*

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ishi globallashuv davrida xorijiy ommaviy axborot vositalarining xalqaro media makonidagi o‘rni, ularning siyosiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlarga ko‘rsatayotgan ta‘sirini tahlil qilishga bag‘ishlanadi. Maqolada yirik xalqaro media korporatsiyalarning axborot tarqatish mexanizmlari, "yumshoq kuch" (soft power) tushunchasi va milliy media makonning axborot xavfsizligini ta‘minlash masalalari o‘zbek olimlarining ilmiy qarashlari va zamonaviy adabiyotlar asosida atroflicha yoritilgan. Tadqiqot davomida raqamli transformatsiya sharoitida xorijiy medianing milliy o‘zlikka ta‘siri va unga qarshi kurashishning strategik yo‘nalishlari bo‘yicha takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: xorijiy OAV, global media makon, axborot xavfsizligi, xalqaro jurnalistika, media-imperializm, yumshoq kuch, raqamli media, propaganda, jamoatchilik fikri, media savodxonlik.

РОЛЬ И СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ВЛИЯНИЕ ЗАРУБЕЖНЫХ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ МЕДИАПРОСТРАНСТВЕ.

Аннотация: Данная исследовательская работа посвящена анализу роли зарубежных средств массовой информации в международном медиапространстве в условиях глобализации, а также их влиянию на

политические, социальные и культурные процессы. В статье на основе научных взглядов узбекских ученых и современной литературы подробно освещаются механизмы распространения информации крупнейшими международными медиакорпорациями, концепция «мягкой силы» (soft power) и вопросы обеспечения информационной безопасности национального медиaprостранства. В ходе исследования выдвинуты предложения по стратегическим направлениям противодействия влиянию зарубежных СМИ на национальную идентичность в условиях цифровой трансформации.

Ключевые слова: зарубежные СМИ, глобальное медиaprостранство, информационная безопасность, международная журналистика, медиа-империализм, мягкая сила, цифровые медиа, пропаганда, общественное мнение, медиаграмотность.

THE ROLE AND STRATEGIC INFLUENCE OF FOREIGN MASS MEDIA IN THE CONTEMPORARY MEDIA SPACE.

Abstract: This research paper is dedicated to analyzing the role of foreign mass media in the international media space within the context of globalization, as well as their influence on political, social, and cultural processes. Based on the scientific perspectives of Uzbek scholars and contemporary literature, the article extensively highlights the information dissemination mechanisms of major international media corporations, the concept of "soft power," and issues of ensuring the information security of the national media space. The study proposes strategic directions for countering the influence of foreign media on national identity in the era of digital transformation.

Keywords: foreign media, global media space, information security, international journalism, media imperialism, soft power, digital media, propaganda, public opinion, media literacy.

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi. XXI asr — axborot asri sifatida insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichini belgilab berdi. Bugungi kunda axborot shunchaki xabar berish vositasi emas, balki davlatlarning geosiyosiy nufuzini belgilovchi, xalqlar dunyoqarashini boshqaruvchi va ijtimoiy ongni shakllantiruvchi qudratli qurolga aylandi. Global media makonida xorijiy ommaviy axborot vositalarining (OAV) oʻrni shunchalik kuchaydiki, ular hatto xalqaro huquq normalari va diplomatik aloqalarga ham bevosita taʼsir oʻtkaza boshladi. M. Fayziyevaning "Global axborot makonida xalqaro jurnalistika" asarida taʼkidlanganidek, bugungi kunda dunyoda yirik media korporatsiyalar axborot oqimining mutlaq koʻp qismini nazorat qilmoqda. Bu esa xorijiy medianing nafaqat xabarchilik, balki mafkuraviy yoʻnaltiruvchilik funksiyasini ham bajarayotganidan dalolat beradi. Mazkur maqolada aynan shu taʼsirning ijobiy va salbiy jihatlari oʻzbek olimlarining asarlariga tayangan holda tahlil qilinadi.

Transmilliy media korporatsiyalarning shakllanishi: N. Qosimov oʻzining "Xalqaro jurnalistika" darsligida qayd etishicha, global media makonining arxitekturasi bir necha yirik transmilliy media korporatsiyalar (TMK) tomonidan boshqariladi. Ushbu korporatsiyalar (masalan, News Corp, Walt Disney, Warner Bros. Discovery) faqatgina yangiliklar emas, balki kinoindustriya, musiqa, nashriyot va raqamli texnologiyalar bozorini ham egallab olgan. **Axborot monopoliyasi va uning oqibatlari:** M. Fayziyevaning tadqiqotlariga koʻra, xorijiy OAVning oʻrni quyidagi uchta ustun asosida mustahkamlanadi:

Xabarlarni saralash (Gatekeeping): Dunyo ahli qaysi voqeani muhim deb bilishi kerakligini yirik agentliklar (Reuters, AP, AFP) hal qiladi.

Moliya va resurs: Milliy nashrlardan farqli o‘laroq, xorijiy media gigantlari dunyoning istalgan nuqtasida o‘z byurolariga ega va voqealarni real vaqt rejimida yoritish imkoniga ega.

Texnologik ustunlik: Sun‘iy intellekt va algoritmlar orqali har bir foydalanuvchining qiziqishiga mos kontent yetkazib berish tizimi yo‘lga qo‘yilgan.

Madaniy ekspansiya va mafkuraviy ta’sir:J. Yaqubov o‘zining "Globallashuv va axborot xavfsizligi" asarida xorijiy medianing "yumshoq kuch" sifatidagi rolini chuqur tahlil qiladi. Uning fikricha, bu strategiya orqali bir davlat o‘zining turmush tarzi, qadriyatlari va siyosiy ideallarini boshqa xalqlarga ixtiyoriy ravishda qabul qildirishga erishadi. Bunda xorijiy media (masalan, CNN, BBC, Al-Jazeera) obyektivlik niqobi ostida o‘z ta’sischi davlatlarining manfaatlarini ilgari suradi. Jurnalistikaning ijtimoiy institut sifatidagi transformatsiyasi:Professor F. Mo‘minovning "Jurnalistika: ijtimoiy institut sifatida" asarida keltirilishicha, xorijiy OAV ta’sirida milliy jurnalistika modellari ham o‘zgarishga uchramoqda. Xorijiy media nafaqat axborot beradi, balki jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish orqali davlatlardagi ichki siyosiy jarayonlarga, saylovlar natijalariga va xalqning kayfiyatiga ta’sir ko‘rsatadi. Bu esa jurnalistikaning an’anaviy xizmat ko‘rsatish doirasidan chiqib, siyosiy boshqaruv mexanizmiga aylanganini anglatadi. **Axborot xurujlari va feyk xabarlar bilan kurash:** A. To‘ychievning "Media va axborot savodxonligi" kitobida xorijiy media orqali kelayotgan salbiy oqimlardan himoyalaniş masalasi markaziy o‘rinni egallaydi. Muallifning ta’kidlashicha, axborot urushlari davrida xorijiy OAV ko‘pincha feyk xabarlarni tarqatish orqali jamiyatda vahima va ishonchsizlik uyg‘otishga harakat qiladi. **Manbalarni tekshirish:** Har qanday xorijiy xabarni kamida uchta mustaqil manba orqali tekshirish ko‘nikmasini shakllantirish zarur. **Kritik fikrlash:** Auditoriya xabarning ortida qanday siyosiy maqsad turganini tushunishi kerak. **Raqamli media va ijtimoiy tarmoqlar ta’siri:** Sh. Berdiyrovning "Raqamli media va ijtimoiy

tarmoqlar" asarida ko'rsatilganidek, bugungi kunda an'anaviy xorijiy telekanallar o'rnini raqamli platformalar (YouTube, TikTok, Facebook) egallamoqda. Xorijiy media sub'ektlari ushbu platformalar orqali milliy davlatlarning "axborot chegaralari"ni osongina buzib o'tmoqda. Bu esa axborot suvereniteti tushunchasiga yangicha yondashishni talab qiladi.

Tahliliy natijalar va milliy strategiya O'rganilgan manbalar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, xorijiy medianing o'rnini faqatgina "taqiqlash" orqali kamaytirib bo'lmaydi. Aksincha:

Raqobatbardosh kontent: Milliy OAV xorijiy nashrlardan ko'ra tezroq va sifatliroq ma'lumot berishi shart.

Xalqaro tilga chiqish: O'zbekiston haqidagi haqiqatlarni dunyoga yetkazish uchun ingliz, rus, arab va xitoy tillarida xalqaro teleradiokanallar faoliyatini kuchaytirish lozim.

Media savodxonlikni maktabdan boshlash: A. To'ychiyev taklif qilganidek, yosh avlodda axborotni filtrlash malakasini shakllantirish davlat xavfsizligining ustuvor yo'nalishi bo'lishi kerak.

XULOSA

Xorijiy ommaviy axborot vositalari zamonaviy dunyoning "ko'rinmas hukmdorlari"ga aylanib ulgurdi. Ular bir tomondan dunyo miqyosida axborot almashinuvini tezlashtirsa va ochiqlikni ta'minlasa, ikkinchi tomondan media-imperializm va madaniy yotlashish xavfini tug'dirmoqda. M. Fayziyeva, F. Mo'minov, N. Qosimov va boshqa o'zbek olimlarining ilmiy izlanishlari shuni tasdiqlaydiki, O'zbekistonning global media makonidagi o'rnini mustahkamlash uchun milliy jurnalistikani texnologik va kadrlar jihatidan yangilash, xorijiy axborot xurujlariga qarshi "immunitet"ni shakllantirish hayotiy zaruratdir. Zero, axborotga egalik qilgan — dunyoga egalik qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Fayziyeva, M. (2018). Global axborot makonida xalqaro jurnalistika. Toshkent: "O‘zbekiston" nashriyoti.
2. Mo‘minov, F. (2013). Jurnalistika: ijtimoiy institut sifatida. Toshkent: "Yangi asr avlodi".
3. To‘ychiyev, A. (2020). Media va axborot savodxonligi. Toshkent: "Akademnashr".
4. Yaqubov, J. (2019). Globallashuv va axborot xavfsizligi. Toshkent: "O‘qituvchi".
5. Qosimov, N. (2017). Xalqaro jurnalistika. (O‘quv qo‘llanma). Toshkent: O‘zDJTU nashriyoti.
6. Berdiyurov, Sh. (2021). Raqamli media va ijtimoiy tarmoqlar. Toshkent: "Zamin nashr".